

„ДІТИ ВУЛИЦІ: РЕАЛІЇ, МАЙБУТНЄ ТА СУЧАСНІСТЬ“

*Варганич К. І.
студентка 5-го курсу юридичного факультету
ДВНЗ «УжНУ»*

Ключові слова: експлуатація, діти, жебрацтво, кримінальна відповідальність.

Розвиток світового суспільства дає підстави стверджувати, що головним чинником регулювання відносин є міжнародні акти, які самі по собі виконують роль стабілізатора існування людства. Одними з важливих актів є міжнародно-правові акти в галузі захисту прав людини. Їх прийнято називати наріжними блоками побудови цивілізованого суспільства. Деякі науковці дають визначення цим актам як міжнародним стандартам у галузі прав людини. Слід відмітити, що згадані міжнародно-правові документи відіграють фундаментальну роль у галузі розвитку суспільної свідомості і практики захисту прав і свобод дітей. Вони забезпечують правову основу необхідного захисту осіб, що не досягли 18-літнього віку.

Ця тема є актуальною та підлягає вивченню тому, що в системі міжнародного правотворчого процесу є різні етапи, які базуються на відносинах між країнами, а також на розвитку філософської, правової думки загальнолюдського середовища. Метою даної статті є вивчення правових норм щодо захисту прав і свобод дитини.

Нема на нас Діккенса!!! То він умів так сильно і точно писати про маленьких оліверів- твістів, змушених виживати, заробляючи на життя дорослим дядькам і тітонькам. У наш час проблема експлуатації дітей у галузі жебрацтва сягнула небачених висот. На жаль, складається таке враження, що на цю проблему всі байдуже та холодно закривають очі, ніби не помічаючи її і так, ніби то – правильне поводження недоброчесних батьків, опікунів чи просто старших «наставників» із своїми чадами.

Вважаємо за потрібне зануритися трохи у світ офіційних зведень та статистик показники яких б'ють тривогу. Міжнародна організація праці нараховує у світі чверть мільярда дітей, які змушені працювати (і це лише за офіційними даними). Ці чверть мільярда – то лише ті діти, які зайняті на важких фізичних роботах, а ще існують маленькі жебраки, офіціанти, обслуга та сексуальні раби.

Оцінка загальної дитячої зайнятості в Україні дорівнює приблизно 500 тисячам дітей, хоча, звісно, не всі вони працюють з ранку до ночі або на

дитину від усіх форм експлуатації, що завдають шкоди будь-якому аспекту життя дитини. Згідно статті 37 тієї ж конвенції, держави-учасниці мають забезпечити, щоб жодна дитина не піддавалась катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поведінки чи покарання[2]. Згідно Конвенції про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182, до цих «найгірших форм дитячої праці» відноситься «... робота, яка за своїм характером чи умовами, в яких вона виконується, може завдавати шкоди здоров'ю, безпеці чи моральному вихованню дітей»[3]. А жебракування і є саме такою роботою.

У Кримінальному кодексі давно вже є стаття 304 «Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність». Втягнення у жебрацтво карається п'ятьма роками тюрми. Якщо стисло, то використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом карається обмеженням волі до 3 років. За ті ж дії, вчинені щодо чужої дитини, загрожує 8 років. Якщо ж злочин скоїть організована група – до 10 років за ґратами. Втягнення передбачає свідоме рішення дитини, а використання стосується випадків, коли дитина є немовлям і не здатна усвідомлювати свої вчинки. Практика, яка діяла в Україні до прийняття цього закону, була такою: осіб, які втягували дітей, карали. А ті, які тримали немовлят на руках, уникали покарання[8,с.12].

Якими б не були юридичні тонкощі стосовно чи то «втягнення» дітей у жебрацтво, чи то їх «використання», правоохоронцям часто складно довести провину злочинців. Адже, якщо бізнес на малюках-жебраках роблять їхні батьки, немовля нічого міліції не скаже, а ті, що старші, далеко не завжди погодяться свідчити проти рідного тата або мами. Дійсно, якщо чужа людина втягує дитину в злочинну діяльність, то склад такого злочину довести легше.

Не дивлячись на загрозу поширеність фактичного використання праці дітей в Україні, кількість порушених справ за ознаками злочину, передбаченого ст.150 КК України, незначна. Так, за даними Департаменту інформаційних технологій МВС України в 2011–2013 роках було порушено лише 97 кримінальних справ за ознаками складу злочину «Експлуатація дітей»[12,с.96].

Напевне не просто так статті про втягнення неповнолітніх у жебрацтво знайшли своє місце у Кримінальному кодексі України саме у розділі III «Злочини проти волі, честі та гідності людини». Адже діти - наше майбутнє і подеколи ця фраза може сильно налякати, особливо тоді коли спостерігаєш за тим як наше «майбутнє»: обшарпане, голодне, невиховане і просто нещасливе стоїть у метро, на вокзалах, під церквами, на вулиці і просить милостині. Невже такого майбутнього прагнемо ми? Невже так важко забезпечити дітям-сиротам та дітям із неблагополучних сімей хороше майбутнє чи просто створити для них належні умови для виховання? Невже наших псевдо - олігархів та депутатів цікавить лише майбутнє бездомних собак, притулки для яких вони тепер так інтенсивно почали будувати та фінансувати? Чому ніхто з них не візьметься контролювати дії тих чи інших осіб, які вже раніше притягалися до кримінальної відповідальності за такі дії, як втягнення чи примушення дітей до жебрацтва? Напевне на ці питання відповіді знайдуться не скоро. Наші чиновники всілякими шляхами прагнуть доказати світу і нашому суспільству,

що їм не байдуже майбутнє знедолених дітей, тому й продовжують «грати на публіку», по іншому я це назвати не можу. Конвенція Про права дитини ратифікована Україною 27 лютого 1991 р.. та набула чинності для України 27 вересня 1991. В 1993 в Києві створено Всеукраїнській комітет захисту дітей. Згідно з Конвенцією в квітні 2001 прийнято Закон про охорону дитинства. У 2003 та 2005 роках відповідно український Парламент ратифікував два факультативних протоколи до Конвенції: 1)про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії; 2)щодо участі у збройних конфліктах. Але сьогодні,нажаль, можна константувати той факт, що наша держава не виконує свої обов'язки перед дітьми на всі 100%.

Ще одна проблема з якою зіштовхнулася не тільки наша держава, а й країни всього світу - «діти вулиці». За останніх 10 - 15 років кількість дітей, які більшу частину часу, в тому числі й нічного, перебувають на вулиці, набула значного масштабу. З'явилася нова категорія дітей, яких звично називають «діти вулиці». У державних закладах про них говорять як про безпритульних соціальних сиріт, позбавлених батьківської опіки[9,с.37].

Єдину відмінність яку мають «діти вулиці» від маленьких «попрошайок» є те, що перші- свідомо ведуть такий спосіб життя, частіше за все через недостатність любові, уваги та поваги із сторони батьків, а другі- шляхом насилля, залякування та елементарного бажання жити[6,с.167].

Фахівці вважають, що масова дитяча бездоглядність за кілька років може призвести до демографічної катастрофи в Україні. Адже йдеться не тільки про дітей, які явно сповідують вуличний спосіб життя. Є припущення, що близько 40% дітей в Україні — це діти неблагополучні, у повному розумінні цього слова. Можете уявити, коли через кілька років це покоління прийде на зміну нинішньому, як це в цілому відіб'ється на нації[9,с.80].

Постійне збільшення кількості випадків кримінальної експлуатації дітей у нашій державі обумовлено наявністю ряду умов, які на фоні складної криміногенної ситуації у державі і призводять до вчинення злочинів проти дітей. Серед них можна виділити наступні (хоча цей перелік, звичайно, не є вичерпним):

1. складну демографічну ситуацію в Україні;
2. відсутність налагодженої системи духовного та культурного виховання дітей;
3. десоціалізацію молодого покоління нашої країни, пов'язану як з недоліками сімейного виховання, так і неналежною турботою держави про тих дітей, які виховуються у дитячих будинках та інтернатах;
4. зростання алкогольної залежності населення і поширення вживання наркотичних та інших одурманюючих засобів[5,с.46].

Основними показниками кримінологічної характеристики злочинця і жертви злочину експлуатації дітей є наступними:

- у 31,8% випадків кримінальною експлуатацією дітей займалися незнайомі особи, у 26,4 % – батьки; у 21, 4 % – інші родичі; у 20,4% – сусіди, знайомі;

- серед злочинців даного виду переважають неодружені, у тому числі розлучені (89,6%), і тільки у 10,4% випадках злочин було вчинено особою, яка перебувала у шлюбі; лише 44,8% злочинців мали на вихованні неповнолітніх осіб;
- частина злочинців вживала спиртні напої (22,2%), 21,3% раніше були засуджені, трохи більше чверті (26,8%) вживали наркотичні засоби, психотропні речовини;
- найбільш часто від кримінальної експлуатації страждають неповнолітні жіночої статі 62,5%;
- серед жертв експлуатаційних дій діти віком до 11 років складають 16,5%, віком від 11 до 14 років – 31,2%, від 14 до 16 років – 33%, від 16 до 18 років 19,3%;
- 32,6% потерпілих неповнолітніх навчалися, 15,8% – працювали, 51,6% – ніде не навчалися і не працювали.[7,с.77].

Отже, можна дійти до висновку, що попри деякий прогрес, що спостерігається за останні роки у справах протидії різних форм експлуатації дітей в Україні, кримінальне законодавство України належним чином не захищає потерпілих та багато із питань залишаються ще не вирішеними. До них відноситься ідентифікація потерпілих дітей та надання необхідної допомоги у їхній реабілітації та реінтеграції, бо лише тісна співпраця між службами, а також між державами регіону та краще забезпечення виконання законів, що покликані протидіяти попиту на експлуатацію дітей можуть допомогти попередити та ефективно боротися з даним видом злочину.

Науковий керівник: к.ю.н.,доц.. Сливич І.І.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кримінальний кодекс України: станом на 11 лютого 2013 р.: відповідає офіц. тексту/упоряд. В.І. Тютюгін.- Х.: Право, 2013.- 232 с.
2. Конвенція ООН «Про права дитини»
3. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці №182 ; Конвенцію ратифіковано Законом N 2022-III ([2022-14](#)) від 05.10.2000
4. Международная организация труда. Сообщение для прессы, 18 июня, 1998
5. Акутаев Р.М., Гаджиэменов Б.А. Некоторые аспекты криминологической характеристики похищения граждан // Государство и право. – 2001. – № 2. – С. 58-63.
- 6.Алексеев А.И., Герасимов С.И., Сухарев А.Я. Криминологическая профилактика: теория, опыт, проблемы. Монография. – М.: Норма, 2001. – 496с.
7. Антонян Ю.М. Изучение личности преступника: Учебное пособие. – М.: Наука, 1982. –132 с.

8. Боротьба проти використання праці дітей: Пер. з англ. / Заг. ред. українського видання О.П. Петрашук. – К.: Університетське видавництво «Пульсари». – 2002. – 148с.

9. Strassenkinder und Kinderarbeit; IKO-Verlag für Interkulturelle Kommunikation, 1997J.

10. UNICEF-Report 2014; Jedes Kind hat Rechte. Fischer Taschenbuch, Frankfurt am Main, Juli 2014.

11. Галкіна І.В. Праця дітей: погляд на проблему з точки зору сучасного розвитку ринкової економіки // Актуальні проблеми науки трудового права.

12. Венедиктов В.С., Зозуля О.І. До трудового статусу неповнолітніх в Україні: стан та юридичні гарантії // Право і безпека. – 2002. – № 4. – С. 89-98.